



**Recenzja rozprawy doktorskiej pani Ewy Rutkowskiej
pt. „Wpływ promocji zdrowia i edukacji sportowej uczniów na rozwój
zachowań prospołecznych w kontekście nadużywania mediów cyfrowych”**

Recenzja wykonana na zlecenie Rady Naukowej Instytutu Nauk o Kulturze Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego (Uchwała nr 52/2023 z 13. lipca 2023 r.)

Treść recenzowanej pracy pomieszczona jest na 198 stronach. Dodatkowe 32 strony obejmują załączniki w liczbie 6., w tym kwestionariusze ankiet i prezentacje programów promowania zdrowia i aktywności fizycznej. Praca zawiera streszczenia w języku polskim i angielskim. Rozprawa jest typową pracą teoretyczno-empiryczną. Jej strukturę stanowią rozdziały; teoretyczny, metodologiczny i empiryczny. Podział na rozdziały jest logiczny, merytorycznie uzasadniony. Rozdziały zawierają podporządkowane merytorycznie podrozdziały. Są zachowane odpowiednie proporcje pomiędzy rozdziałami. Treść rozprawy stanowi logiczny wywód z kierunkową myślą przewodnią odnoszącą się konsekwentnie do celu badań. Inspiracją w podjęciu badań przez autorkę tej pracy była pogłębiona analiza literatury przedmiotu, której wyniki zaprezentowała w części teoretycznej. Wyniki tej analizy wzmocniła osobistym doświadczeniem edukacyjnym. Jako nauczycielka szkoły podstawowej wykorzystywała codzienną praktykę szkolną do badań skuteczności wprowadzanych przez siebie metod i środków dydaktycznych. Celem badań uczyniła: „... poznanie wpływu promocji zdrowia i edukacji sportowej na rozwój zachowań prospołecznych uczniów szkoły podstawowej” (s. 87). Autorka traktuje zdrowie jako wartość indywidualną i społeczną, która warunkowana jest w znacznym stopniu aktywnością fizyczną człowieka. Podkreśla rolę szkolnego wychowania fizycznego w upowszechnianiu aktywności fizycznej jako niezbędnego środka rozwoju człowieka. Dostrzega ewolucję wychowania fizycznego, która przebiega od koncepcji ćwiczenia ciała do troski człowieka o zdrowie i ciało przez całe życie (s.36). Traktuje wychowanie fizyczne jako element szeroko pojmowanej edukacji sportowej. Wyjaśniła i omówiła kluczowe pojęcia stosowane w treści pracy. Tym samym nadała jej klarowność i konkretność rzeczową. Problematyka dysertacji wpisuje się zdecydowanie w dziedzinę nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej. Rozprawa jest oryginalnym opracowaniem naukowym z wyraźnymi znamionami nowatorstwa. Przekonuje, iż autorka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w zakresie nauk o kulturze fizycznej, potwierdza opanowanie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Stwierdzam, iż ubieganie się pani mgr Ewy Rutkowskiej o nadanie stopnia naukowego doktora na podstawie tej rozprawy jest zasadne.

Rozprawa wpisuje się w ogólny nurt reformowania się polskiej szkoły w trzydziestolecie XXI wieku. Ze znanstwem podkreśla autorka wpływy technologii cyfrowej na kształtowanie się tożsamości młodej generacji. Prezentuje refleksyjne przemyślenia nad rolą technologii informacyjno-komunikacyjnej w edukacji, a więc w procesach nauczania i wychowania. Przekonuje o potrzebie uznania przez szkołę mediów cyfrowych jako nieodłącznych komponentów codzienności dzieci i młodzieży. Szczególną rolę wskazuje dla internetu w zakresie informacyjnym, komunikacyjnym i edukacyjnym. Doceniając internet w życiu uczniów rozważnie zaznacza różnorodność wpływów, nie zawsze są one prawdziwe, niekiedy utopijne, a nierzadko fałszywe. Badając zjawiska stara się rozważać je wielostronnie. Dostrzega zwiększające się potrzeby uczestnictwa podmiotów szkolnych: uczniów, nauczycieli, rodziców w sieci komunikacyjnej. Na tle szeroko omówionej sytuacji edukacyjnej w obecnej szkole podjęła próbę określenia w niej miejsca dla promocji zdrowia, aktywności fizycznej i sportu dzieci i młodzieży.

Temat pracy zapowiada badanie wpływu promocji zdrowia i edukacji sportowej uczniów na rozwój zachowań prospołecznych. Zainteresowanie treścią pracy opisującą wyniki badań zdecydowanie wzmacnia fakt wykorzystania do ich przeprowadzania metody eksperymentu pedagogicznego. Metoda ta jest szczególnie korzystna w poznawaniu i wyjaśnianiu zjawisk dydaktyczno-wychowawczych bowiem nie tylko ujawnia zjawiska, ich rozwój, ale też wskazuje przyczyny i skutki. Tego też można by spodziewać się po badaniach opisanych w recenzowanej pracy doktorskiej. Tak, niestety, nie jest w pełni. W tym przypadku mniej mamy do czynienia z faktami, a więcej z opiniami i samooceną. Dlatego czytelnik może się czuć z lekka zawiedziony, zwłaszcza w obliczu dość sporej wiedzy metodologicznej zaprezentowanej przez autorkę w treści pracy. W opisie eksperymentu brakuje mi nawiązania wprost do teorii przyczynowo-skutkowej J. St. Milla

Autorka wykazała duże zainteresowanie metodologiczną stroną badań naukowych. Dość zręcznie korzysta z piśmiennictwa, wykonała dobre opisy, głównie w sferze powinnościowej, deklaratywnej. Opis własnych badań sprawia wrażenie niedosytu, ale momentami też przesytu. Sformułowała główny problem badawczy. Uszczegółowiła go pięcioma pytaniami badawczymi. Są to pytania dopełnienia, przemyślane, zawierają troskę o wszechstronność poznania, ale także pewne emocje, których badacz powinien się raczej wystrzegać dla zachowania rzetelności i obiektywizmu. Za nieco ryzykowne uznaję poszukiwanie jednoznacznego wpływu, bowiem raczej mamy do czynienia z opiniami,

relacjami, samooceną, może nawet przekonaniem, ale nie z faktami. Konkretny wpływ promocji zdrowia i edukacji sportowej na: podejmowanie przez uczniów aktywności fizycznej, zainteresowanie ich sportem, używanie mediów cyfrowych na zachowania prospołeczne jest złożony i zbyt trudny do wychwycenia. Badania stanowiły więc dla autorki duże wyzwanie. Podjęła je z głęboką motywacją i zaangażowaniem. Pewnie doświadczenie zawodowe, które posiada utwierdziło ją w przekonaniu, że osiągnie cel. Odwołując się do wymogów metodologicznych postawiła adekwatne do pytań badawczych hipotezy robocze proste. W obszarze tym pojawiła się pewna nieścisłość. Otóż w temacie pracy jest określenie *nadużywanie mediów cyfrowych*, zaś w pytaniach (4 i 5) i hipotezach *użytkowanie mediów*, a to przecież nie ta sama waga zjawiska. Przesytem nazwałem sformułowanie kolejnych ośmiu pytań badawczych (s. 89). Niby są uszczegółowieniem, ale nie wnoszą dodatkowych wartości do treści pracy. Zwłaszcza, iż postawiła je: „W celu dokonania weryfikacji hipotez opracowano 9 pomocniczych pytań badawczych” (s. 89). Na marginesie zaznaczam, że zapowiedziała 9 pytań zaś faktycznie jest ich 8., jednak w dalszej części pracy do nich nie nawiązała. Hipotezy w badaniach pedagogicznych służą opisaniu lub wyjaśnieniu zjawisk, procesów dydaktyczno-wychowawczych. Są zatem podstawą odpowiedzi na pytania badawcze ujęte w problemie badawczym. Stanowią dla badacza kierunkowskaz w poszukiwaniach naukowych. Autorka o tym wie, dość dobrze opisała istotę hipotez i ich tworzenie. Zatem ten fragment z pytaniami dodatkowymi sugeruję usunąć przygotowując pracę do ewentualnego druku.

Dobór metod, technik i narzędzi badań uznaję jako odpowiednie do celu i rodzaju badań. Ich wybór jest metodologicznie uzasadniony. Autorka wykazała się wiedzą o ich istocie i znaczeniu dla skuteczności badań. Szczególnie wartościową metodą jest w przypadku omawianych badań eksperyment pedagogiczny. Autorka jasno określiła dwie grupy badane, niezręcznie określone badawczymi: eksperymentalną i kontrolną oraz dwuletni okres trwania eksperymentu. Jego istotą było wprowadzenie do grupy eksperymentalnej programu innowacyjnego, ukierunkowanego *na promowanie zdrowia i aktywności fizycznej, aktywności sportowej i zainteresowań sportem oraz aktywnością prospołeczną*, a także użytkowaniem mediów cyfrowych. Ten element jest wykorzystany przez autorkę w szczególny sposób, ponieważ w czasie badań pojawiła się pandemia spowodowana wirusem covid-19. Skutki pandemii wpłynęły na proces dydaktyczno-wychowawczy. Autorka opisała jej skutki w zakresie aktywności fizycznej, a także ukazała inne, nowe potrzeby i możliwości aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w warunkach ograniczających ich kontakty bezpośrednie.



Wprawdzie autorka określiła cel i zamierzenia badawcze adekwatnie do tematu rozprawy, to jednak w realizacji treści nie ustrzegła się uchybień. Zaliczam do nich m.in. zastępowanie w niektórych fragmentach pracy pojęcie „aktywność fizyczna” terminem „aktywność ruchowa”. Zwłaszcza w pracy, która w temacie zawiera pojęcie „aktywność fizyczna” ważne jest aby traktować je podmiotowo, a tym samym przestrzegać ustalonej w naukach o kulturze fizycznej terminologii. Uznaję to za uchybienie, a nie błąd merytoryczny. Autorka bowiem dowodzi wynikami analizy obfitej literatury polskiej i obcojęzycznej w licznych fragmentach pracy, iż ta subtelna różnica terminologiczna jest jej raczej znana. Odnosząc się do terminologii zwracam autorce uwagę, iż kultura fizyczna nie jest nauką, jak uznała na ss. 6 i 9. Nadmieniam, iż w obowiązującej klasyfikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz artystycznych są wymienione nauki o kulturze fizycznej jako dyscyplina.

Wyniki badań empirycznych przedstawiła doktorantka w sposób dość uporządkowany, adekwatnie do celu badań, pytań badawczych i hipotez roboczych. Wykorzystała metody statystyczne, które dały podstawy do wielokierunkowej analizy i jakościowego opisu. Symptomy badań jakościowych w połączeniu z metodami statystycznymi wyraźnie podnoszą wartość pracy. Rozwiązując problemy badawcze dwiema komplementarnymi drogami; ilościową służącą weryfikacji teorii i jakościową mającą na celu uchwycenie procesów i kontekstów. Takie ujęcie w założeniach miało zapewnić poznanie rzeczywistości edukacyjnej realizowanej programem innowacyjnym. Efekty przedstawiła w dwóch podrozdziałach: „Uczniowie”, „Nauczyciele”. W założeniach przyjęła podział uczniów klas I-III i IV_VIII. Takie wyróżnienie okazało się formalną informacją, bowiem w analizie wyników podział ów nie istnieje. Grupy są potraktowane globalnie: eksperymentalna i kontrolna. Mimo, iż zastosowała dwa hasła promocyjne, różne dla uczniów klas I-III i dla uczniów klas IV-VIII. Autorka postuluje realizację podobnych programów przez zespoły interdyscyplinarne, a więc przez nauczycieli różnych przedmiotów nauczania. Jest to ważne spostrzeżenie bowiem łączy promocje zdrowia z działaniami profilaktycznymi w kontekście ewentualnych zagrożeń.

Prezentując wyniki badań autorka starała się zebrać jak najwięcej argumentów, opinii w przedmiotowej sprawie. Omawia je problemowo, potwierdza wynikami analizy statystycznej. Jednocześnie nawiązuje do wyników badań innych obejmujących tę problematykę. Odbieram to jako zabieg, którego celem jest wspieranie własnych rezultatów, ale też rozpoczyna dyskusję, która zaplanowana jest w rozdziale 4.

Generalnie rozdział „Wyniki badań i ich omówienie” oceniam pozytywnie. Autorka wykazała się pracowitością i konsekwencją analityczną zachowując jednocześnie myśl przewodnią opracowania. Zdarzyły się jednak pewne usterki, a także wątpliwości, tudzież



użycie nieadekwatnych określeń, zwrotów. Np. „Istotne statystycznie różnice płciowe odnotowano w przypadku czterech na pięć wskaźników” (s. 100). Recz dotyczy przecież wskaźników aktywności fizycznej chłopców i dziewcząt, a nie różnic płciowych. Ilustrując wyniki badań przedstawia je w tabelach i określa słowem „opinia”, „opinie”, natomiast w wykresach uznaje jako pytania. A przecież tak nie jest, są to bowiem zdania oznajmiające, stwierdzenia. Inne zdanie: „Wyniki oceny zainteresowania sportem u uczniów w pierwszym pomiarze wśród badanych nauczycieli z uwzględnieniem grup” (s. 125).

W rozdziale IV autorka zawarła dyskusję. Stara się w niej udowodnić słusność przyjętych założeń. Przedstawiła wyniki licznych badań polskich i w innych krajach na temat zdrowia, aktywności fizycznej i sportowej. Pokazała ich związki z zachowaniami prospołecznymi. Dyskusja dostarczyła informacji, które mogą – zdaniem autorki – służyć nauczycielom do realizacji projektów stymulujących aktywność prozdrowotną i prospołeczną.

Dyskusja dała podstawy do weryfikacji hipotez. Jednak dla tego celu stworzyła rozdział V „Podsumowanie i wnioski”. Weryfikując hipotezy przytoczyła argumenty z własnych badań empirycznych. Czynność tę wykonała z rozwagą i refleksją niepozbawioną emocji. Uwidacznia się to w przypadkach hipotez i wnioskach. M.in. napisała, iż zastosowanie programu eksperymentalnego nie zwiększyło na oczekiwanym poziomie aktywności fizycznej, ale w ogóle zwiększyła? Czy nie? Jaki to był poziom oczekiwany?

Treść pracy napisana jest dobrym, poprawnym językiem. Przekonuje o staranności autorki w tym zakresie. Doceniając ten fakt, a także wykazując troskę o doskonalenie funkcjonowania pisarskiego autorki wskazuję pewne usterki, uchybienia i niezręczności językowe, tudzież uwagi dyskusyjne. Należy do nich m.in. przywoływanie określenia „podejmowanie aktywności fizycznej”. Niezręczność tkwi w tym, iż nie chodzi tylko o podejmowanie, które może nie mieć kontynuacji, ale utrzymywanie, bycie systematycznie aktywnym. Autorka dobrze o tym wie, rozumie istotę rzeczy. Potwierdzają to choćby pytania w kwestionariuszach ankiet i opis wyników badań własnych. Podobnie jest z usprawnieniem cech motorycznych” (s. 151). Oczywiście chodzi o zdolności motoryczne, a nie cechy. Niepokoi z punktu widzenia rzetelności badań stwierdzenie autorki: „Manipulowanie zmiennymi niezależnymi prowadzone było zgodnie z zaplanowaną strategią oddziaływań, zgodną z cechami badania” (s. 91). Manipulowanie rodzi złe skojarzenia, badacz nie powinien odwoływać się do takich określeń. Zakładam, że jest to tylko niefortunne użycie słowa. Pewien niedosyt stanowi również niedookreślenie zmiennych niezależnych i zmiennych zależnych, a na domiar tego pojawiły się jeszcze *zmiennie główne* (s. 99, 108) czyli jakie?.

Autorka potwierdziła opanowanie umiejętności i sprawność korzystania z literatury naukowej i źródeł. Przeprowadzona analiza literatury przedmiotowej jest wykonana z dużą starannością. Poprawnie oznaczone są źródła cytaty, odsyłacze. Piśmiennictwo obejmuje wykazane w pracy 268 pozycji, w większości zapisane prawidłowo, niemniej jednak wskazuję na drobne uchybienia, które dotyczą: brak w spisie, a jest w treści: np. Katzmarzyk i wsp. (2009), na s. 59. Brak współautora. Są przywołania w tekście, nie ma ich w spisie, np. (Wojnarowska 2017) na s. 54 i (Żarski Gorący 2017) na s. 57, (Michalik 2009) na s. 59, (Karta Ottawska 1986) na s. 49 i inne.

Mimo wielu walorów recenzowanej pracy dostrzegam w niej również słabsze strony, w tym uchybienia precyzji stylistycznej, niekiedy gramatycznej bądź użycia nieadekwatnego słowa. Np. Autorka stawia pytanie (s. 88): „Jak promocja zdrowia i edukacji sportowej wpływa na stosowanie zachowań prospołecznych uczniów?”. Pytaniem tym sprawia wrażenie jakby zapomniała, iż zachowanie prospołeczne jest postępowaniem jednostki wobec drugiego człowieka lub grupy. Zwykle z zamierzeniem dostarczenia im korzyści. Rodzi się więc pytanie, jak stosuje się zachowanie, czy tak jak przedmioty? Inne zdanie: „... badania prowadzone w ramach powiązań kultury fizycznej, pedagogiki i psychologii ewaluowały od wielu lat i posiadają znaczący dorobek naukowy” (s. 86). Z treści zdania wynika, że chodzi o ewolucję czyli rozwój, a nie o ocenę czyli ewaluację.

Oceniając rozprawę doktorską pani mgr Ewy Rutkowskiej podkreślam społeczną ważność podjętej problematyki, walory poznawcze, a także osiągnięcia metodyczne i aplikacyjne. Oznacza to celowość i użyteczność badań. Autorka podjęła się trudnego zadania, wymagało ono sprawnego i żmudnego warsztatu badawczego, wytrwałości i konsekwencji w działaniu. Wymogom tym sprostała, wykazała się znawstwem problematyki oraz umiejętnościami kompetencyjnymi rozwiązywania problemów badawczych i metodycznego postępowania. Opracowane wyniki badań, fachowość ich interpretacji, proponowane programy promocji zdrowia i edukacji sportowej z osnowami zajęć będą przydatne w pracy pedagogicznej szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Sygnalizowane usterki, uchybienia, uwagi dyskusyjne i niezręczności wskazane przeze mnie wynikają z obowiązku recenzenta i mogą być wzięte pod uwagę przy ewentualnym przygotowaniu rozprawy do druku. Sumując opinie o rozprawie doktorskiej p. mgr Ewy Rutkowskiej uznaję, iż praca jest oryginalna, wartościowa edukacyjnie, społecznie i utylitarnie. Poszerza wiedzę o stosunku uczniów do aktywności fizycznej, troski o zdrowie, aktywności sportowej oraz relacji z mediami cyfrowymi. Może być przydatna w pracy nauczycieli, nie

 6

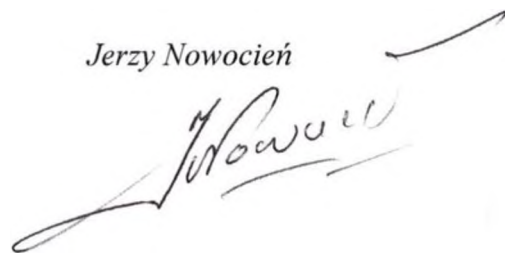
tylko wychowania fizycznego ale również innych przedmiotów nauczania oraz dyrektorów szkół.

Wykorzystując obowiązek recenzenta starałem się zbudować opinię zobiektywizowaną. Zawiera ona strony pozytywne, ale też wskazuje pewne usterki, refleksje i wątpliwości. Jednak one nie obniżają w stopniu zasadniczym wartości pracy, ponieważ przeważają w niej strony dobre. Stwierdzam, że praca spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora.

Wnoszę do Rady Naukowej Instytutu Nauk o Kulturze Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego o dopuszczenie rozprawy doktorskiej pani Ewy Rutkowskiej do kolejnych etapów w przewodzie doktorskim.

Warszawa, 12. września 2023 r.

Jerzy Nowocię

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Nowocię', with a long horizontal flourish extending to the right.